

1. **PAL** (91) *sb m*

-ã- (79), -a- (3); -ã- : -a- (21:1), *SkarŻyw* (9:2).

sg N pâl (17). ◊ *G* pâlâ (6) *Mącz*, *BielSpr* (3), *Strum* (2), pâlû (2) *SkarŻyw*, *Phil*. ◊ *A* pâl (12). ◊ *L* pâlû (4). ◊ *pl N* pâlê (8). ◊ *G* pâlów (10); -ów (7), -(o)w (3). ◊ *A* pâlê (11). ◊ *I* pâlmi *Strum* (6), pâlami *Mącz* (2). ◊ *L* pâlach (10), pâlloch (2); -och *BielSat*; -ach : -och *Strum* (1:1); ~ -ach (9), -âch (1) *Strum*; -och (1), -(o)ch (1). ◊ *du A* (*cum nm*) pâlâ (1) *BielSpr* 61v. ◊ [*I* pâloma.]

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

Słup o zaostrzonym końcu, kół; palus BartBydg, Mącz, Calep, Cn; stipes BartBydg, Mącz; columna, lignum, titio; truncus ligni, qui sustinet aliquid BartBydg; statumen, surus, vallus Mącz; cippus, sublica, stylus Cn (91) : *ZapMaz* VI 6/35v; *BartBydg* 150b; potym pale albo piałek nâ [!] łzańcze albo wały [...] znafzali *KwiatKsiąż* N3; *Palatio*, Grunt álbo fundáment z palów który czynią ná mieyfćách miękkich y zrzodłowátých/ á potym ná nich buduyą/ y mury ftáwiáyą. *Mącz* [273]b; *Prymnesius* vel *prymnesium*, *Pal* do którego łódź przywięzuyą *Mącz* 328c; *Intervallum*, Szerokość álbo długość miedzi palámi. *Mącz* 475a, 193b, 218d, 299c, 412c, 416c, 435c, 474d; *SarnUzn* D3; *BielSat* N; *KwiatOpis* C3v; wkopáli dwá palá w ziemię/ ná kthorych dekę położyli *BielSpr* 61v, 4 [3 r.]; Czynią téż niektórzy Táráły/ rąbáiąc ná dłuż drwá/ Cztérzy łokćie/ y ták ié kładą zá Pale iáko y chróft warftámi. Ale iáko łye poczną óny drwá zá Palmi rofypowác/ kiedy poczną przegnijác/ tedy flagá wżyfłtki wybije *Strum* H2; Przebić dżiury w bórtnicy/ podle ściány/ záciofawfzy Pale/ y ónymi dżiurámi przez Bórtnicę bić óny Pale/ ták/ żeby óny Pale mocno wżiemię weszły *Strum* K2v, Hv [2 r.], Kv, K2v [5 r.], K3, M3, M3v [2 r.], M4; *BielSjem* 35; *GostGosp* 36, 60; *Calep* 747a; [ma być renowacyja rozgraniczenia uczyniona i [...] paloma naznaczona przez komisarzy *OpisyPozn* 1600 nr 24].

W charakterystycznych połączeniach: dębowy pal, długi, do ogradzania, olszowy (2); *fundament z palow* (2), *grunt* (2), *wał; do pala ciskać* [czym], *przywięz(ow)ac* (3); *obrębować pal, wkopać w ziemię, zaciosać, zaczopować; na palu stać* (2), *zawiesić; zabić (obić) palmi* (5).

Zwrot: »pal (w)bić (*a.* wbijać); *nabić palow; pal* (bywa *a.* może być) (w)bity (*a.* pale nabite); *palami nabity*« = *palum figere; pali statuti Mącz* [szyk zmienny] (8;1;5;1): Pod okrutne kámienie olfzowy pal bije/ Powieda iż do ftá lat to w zyemi nie zgnije. *RejWiz* 84; *RejZwierz* 88v; *Fistucatio*, tánowánię [!] Róftowanie gdzie z wiela olfzowych álbo dębowych Palów w ziemię nábitych fundáment álbo grunt ftáwyą *Mącz* 128d; *Fistucatus*, Pálami nábity *Mącz* 128d, 56d, 126c, 128d, [274]c, 412c; *BielSpr* 54; *Strum* K2v, M4v [3 r.]; *Calep* [1018]a.

Wyrażenia: »most na palach« (1): przez którą Rzekę był móft ná łochach álbo iáko to zową/ ná palách *Phil* C.

»pal mostowy (*a.* podmostny)« = *sublica Mącz, Calep, Cn* [szyk 2:1] (3): *Mącz* 128d, 425d; *Sublica* – *Pal* wbity do budowania móftą, podmóftni *pal*. *Calep* [1018]a.

»pal ostry« (1): [*Turcy*] w wał nábiją palow oftrych/ w ktore záwłoczą łáncuchy około/ zá ktoremi napierwey Wielbłądy [...] ftawiaią *BielSpr* 54.

Szereg: »pal, (albo) kół« [szyk 6:1] (7): *Tonsilla, Pal/ kół* ná brzegu do którego łodzie przywięzuyą. *Mącz* 458b, 126c, [274]c, 427a, 474d; *Vacerra* – *Palie* kóli do oggradzaniá. *Calep* 1098a, [749]b.

a. *Używany przy torturach i karze śmierci (26) :*

α. *Do którego przywiązywano lub przybijano torturowanego (10) :* Cefarz kazał ią [św. Martynę] ná czterzech palách rospięta/ kiymi bić siedmiom żołnierzom *SkarŻyw* 21; Tedy go zawięzić ná palách/ y frodze drápác y bić kazał. *SkarŻyw* 126, 21 [2 r.], 63, 125 [2 r.], 328, 440.

W charakterystycznych połączeniach: złożony z palu; na czterech palach rozbity, rospięty; na palach (palu) podnieść, rozciągnąć (3), zawiesić (2).

αα. *O krzyżu Chrystusowym (1) :*

*Wyrażenie: »zawieszony na palu« (1): [Żydowie na puszczy] bráli zdrowie/ [...] iż pátrzyli ná onego węża miedzianego/ ktorego był Moizész zawięził z rofkazania Bożego/ ták też y dzifia zdrowie dużne bierzą ludzie/ nie przes pracą iáką [...]/ ále iż pátrzą przes wiarę otzymá dużnymi ná onego wężá/ bes wżelkiego iádu zawięzonego ná palu Pána Iezu Kryftá. *KrowObr* 57.*

β. *Na który wbijano ludzi powodując ich śmierć; crux acuta, robur erectum, stipes acutus a. erectus Cn (14) :*

*W połączeniu szeregowym (1): Páthrzayże czo łá zá przypadki á czo łá zá vbiory á inřtrumenthá iego [rozniewanego]/ Miecz/ kiy/ liekierá/ árkábuz/ lácháydak/ plugáwy tárás/ pal/ řzubienicá/ lánčuch/ pęto/ y inych rozmáitych przypraw dofyć *RejZwierc* 79.*

*Zwrot: »na pal wbi(ja)ć (a. bić), wbit, wbicie; pal wbity« = palo infigi a. traici Cn [szyk zmienny] (9:2:1;1): *LibLeg* 11/167v; *kthori* [Marcin] nyedawno przed wroczlawyem yeřth na pal wbit *LibMal* 1554/185v; *OrzList* i2; *BielKron* 173v, 299, 394v, 406v, 412v; ktore [niecnotliwych] więzáz/ ćwiertuią/ w kołá wpletáią/ ná pale biją *RejZwierc* 151v; drugiemu pál wbity afz do řzyie vřtámi wychodził *SkarŻyw* 441, 299; *StryjKron* 572; w biciem ná pal to [kradzież] karano. *GórnRozm* B4v.*

γ. *Pieniek katowski (2) :* Brutus [...] kazawřzy ie wprzod *virgis lacerare*, rofkazał/ do palu řzyie ich połóżywřzy/ vciąc. *Phil* Ev, E.

Synonim: koł.

ZCh, (JZ)